

Előfizetési árak:

A kiadóhivatalban dívtól:

Egész évre . . . 16 kor. — fill.
Negyedévre . . . 4 „ — „

Helyben házhoz hordva:

Egész évre . . . 20 kor. — fill.
Negyedévre . . . 5 „ — „

Vidékre postán szállítva:

Egész évre . . . 24 kor. — fill.
Negyedévre . . . 6 „ — „

TISZÁNTÚL

POLITIKAI NAPILAP.

Megjelenik minden nap a hétfőn és ünnep utáni napok kivételével.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Apáczai u. 3. sz.

A szerkesztőség kéziratok visszaadására vagy megőrzésére nem vállalkozik.

Előfizetések és hirdetések a kiadóhivatalhoz intézendők.

Egyes szám ára 8 fill.

NAGYVÁRAD, május 2.

Munkácsy Mihály.

Az elhunyt nagyság neve, maga egy vezérczikk.

Magyarozatot minden magyar ember szíve tud fűzni hozzá, mert annyira ismert, szívünkhöz nőtt nagyság kevés volt, mint ő.

Igazi Isten kegyelméből adott művész volt, ki egyetlen képpel sem festett volna kevesebbet, ha a lex Heintze halálbüntetés terhe alatt kötelezte volna is a művészetet.

Nem nyers hust, nem mezeitelenséget festett, hanem eszmét. Százszor megfestett témát vett elő és századok művészeit halványította el a tárgy felfogása és kidolgozásának bámulatos voltával. Nem az idegeneknek festett, hanem az örök művészetnek.

Koporsója előtt ne őt sirassák művészeink, hanem saját irányukat, mely messze eltér Munkácsytól, a Munkácsy irányától s mely sohasem visz ahhoz a dicsőséghez, mely a Munkácsy nevére áradt hazánkra.

Nemcsak mi fogjuk gyászolni őt, de közös halottjának fogja tartani az egész világ, melyen keresztül diadalmenetben vonultak át alkotásai.

Idegenben lakott. Talán mert úgy érezte, hogy többet tanulhat ott, talán

mert úgy tudta, hogy teljesen nem érvényesülhet másképpen.

Nálunk dúl a szabadság a művészet terén, de komoly pártfogást az igazi művészet hiába keres.

Klikkek uralkodnak itt is, akár az adminisztrációban s még a jóakaratu embernek is jaj, ha e klikkek irodalmait zavarni merészi.

Valami szépművészeti szakosztály próbált megalakulni nálunk is. Gondolom szépművészeti muzeumot akart szervezni, olyan műtermékek Pantheonja-félet. Gondolom Pulszky Ferencz lett a szervezéssel megbízva. Csak úgy suttymba csinálódott az egész, a társadalom hozzájárulása nélkül, de széjjel menni, nagyon is nagy zajjal ment széjjel.

Nem kár érte. A mi viszonyaink között úgy sem lett volna az, aminek tervezve volt, legfeljebb kortörténeti tárlat, mely megmutatta volna, hogy egyes időkben kik voltak vezérek a művészi klikkben.

Elhunyt nagy művésziünk maga erejéből lett nagygyá, utját egy magánember egyengette, felmentve őt az anyagi gondtól. Elvitték idegenbe s alkotásai közül is csak egy nagyobb van itthon, a többi messze földre, a világ minden tája felé szétszóródott.

Pedig nekünk is vannak gazdag embereink; nekünk is vannak nagy építkezéseink, de ezeket ellepi a protekciós festők, kik a nagyközönség műértése mellett könnyen szereznek pillanatnyi hirt és maradandó summákat.

Munkácsy koporsójánál meg kell lát-

nunk a gyászolók között a festészet múzsáját is. Neki van a legsötétebb gyásza.

Ugy volt, mielőtt beteggé lett volna, hogy hazajön s a szépművészetek országos felügyelőjévé lesz.

Neki való állás és művészetünknek való felügyelő lett volna, ki óriási tekintélyvel ellensúlyozni tudta volna a klikkuralmat.

Most már csak holt teste jön haza.

Munkája a külföldé, dicsősége a művészeté, porai a hazáé, mely szülte őt.

*

Életrajzi adatai a következők:

M. Mihály, világhírű festőművész, szül. Munkácson 1844. okt. 10. Eleinte az asztalosmesterségre készült s már ekkor elárulta a benne rejlő szép tehetséget az által, hogy ládáit nagyon csinos virágokkal tudta díszíteni; később az asztalosból szobafestő lett s egyidejűleg az arcképfestés terén is tett kísérleteket, melyek Szamosy J. figyelmét annyira magukra vonták, hogy maga mellé vette s oktatást adott neki a rajz és festészet elemeiben. Szamosy ajánlólevelével jött fel Pestre a képzőművészeti társulat akkori igazgatójához, Harsányi Pálhoz, ki örömmel buzgólkodott a fiatal tehetségek érdekében s mutatónak valami vázlatot kért tőle. Munkácsy néhány nap múlva elvitte hozzá első kísérletét: A hazatért s elbeszélő honvédet (1864), mely után havonként 10—15 forint segélyt kapott a társulattól. Egy ideig a muzeum képcsarnokában dolgozott és pedig olyan sikerrel, hogy már első kész képét a képzőművészeti muzeum vásárolta meg 80 forintért kisorsolásra. Ettől fogva gyorsan követték egymást újabb művei s a Kukoriczapatotgatás már a sajtó figyelmét is magára vonta.

A „TISZÁNTÚL“ TÁRCZÁJA.

Magyar művészet gyásza . . .

Irtá: Dr. Némethy Gyula.

A magyar művészek, festők és szobrászok bizvást elmondhatják magukról: leesett a mi fejünk koronája; mert magyar művészt, Munkácsyhoz fogható, akár tehetsége arányait, jellemzetességét, akár szelleme mélységét, akár működése világsudálta eredményeit, hatását tekintjük, nem adott még a Gondviselés a hazának. Kossuth egykor a magyar szabadság, függetlenség igaz ügyét az egész földtekén át ragyogtatta demosthenesi ékesszólása prizmáján keresztül s a magyar léngelme iránt való csudálatot a gögös, öntelt Albion gyermekeitől is kicsikarta: Munkácsy a magyar szellem pártatlan alkotó termő erejével ragyogta be a világot s művészte előtt a világ vezető kultur-nemzete, a dicsőségért, gloria-ért élő-haló Franciaország hajtotta meg a teljes elismerés zászlaját.

Annál mi nagyon sokkal kisebbek vagyunk, hogy Munkácsy helyét kijelölhessük a XIX. század művészetének történetében; hiszen ha mindenütt oly gyarló, téveteg az emberi elme, legmegbízhatatlanabb, ha saját kora művészetének értékéről mond itéletet; s bizony nem egy példa van arra, hogy a jelen közepes tehetséget ünnepelet, Henrias-oknak tapsolt, a tüneményserű tehetséget pedig félreismerte: midőn azonban

egy egész művelt világ elismerése özöni körül oly kicsiny nemzet gyermekét, akkortalan nem merészség állítanunk, hogy Munkácsy nevére késő jövedő se fogja a feledés fátyolát borítani.

»Már úgy látszott, írja Kacziány Ödön, hogy a romantizmus nagy mesterei elhangzottak utolsó igéiket a nagy alkotások terén s a realizmus veszi birtokába itt is a festőművészetet. És ime egy kisebb nemzet kebeléből vált ki az a művész, ki a nagy romantikusok szellemi fegyvereivel s a realisták érzésével alkotta meg műveit«. Mi a magunk részéről Munkácsy nagyságát abban látjuk kulminálni, hogy az idealizmusgk a realizmussal való legtökéletesebb egyesítésével az emberiség történetének néhány kimagasló mozzanatát Miltont, Mozartot, a Honfoglalást s főleg a Kálvária isteni tragédiáját mint a legigazibb, kézzelfogható valóságot, mint valóban megtörtént eseményt a csalódást megközelítő valóságossággal s a mellett oly erővel, a szellemi kifejezés oly dus tartalmasságával az egyénit is oly eredetiségével állította elénk, hogy midőn az eszme fölségét, nagyságát a legtöbbször éreztük, — mit mondok, az körülözönlő lelkünket, átjárja érzésünket, gondolatvilágunkat: egyuttal nem kevésbé érezzük annak, hogy úgy mondjam, történeti igazságát. Ha a remekmű földadata Taine szerint, hogy valamely lényeges vagy feltűnő jellemvonást világosabban és tökéletesebben tükröztesse vissza, mint azt a tárgyak a valóságban teszik, úgy Munkácsyt éppen jellemzése bámulatos ere-

jénél fogva kell a legnagyobb művészek sorába helyeznünk, annál inkább, mert sas módjára nem kapkodva csekélységek után, a történelem az emberi élet legmagasztosabb, legfölségesebb mozzanatait választotta alkotása tárgyául, művészi ereje próbakövétül. Mert hiába mondják, hogy az oroszlan köröm mindenütt meglátszik: levegő, távolság mélység és magasság kell a sasnak, hogy rüptét megbámultassa velünk s épen nem mindegy, hogy a puszták, az állatok királya mibe vágja halált osztó karmait. Munkácsy a naturalizmus, a kétkedés korában próbálkozott meg a vallásos festészet s a vele oly rokon történelmi festés legnagyobb földadataival, s megtette azt oly erővel, oly eredménnyel, hogy míg a hívő lelkek imádattal üdvözölték a festő ecsetével eléjük varázsolt Üdvözítőt, ugyanakkor megvárta, megindította az a kétkezők, a hitetlenek szívét is. Méltán zenghetett 1882-ben egyik költőnk, a Krisztus Pilátus előtt láttára:

Üdv érte főpap, hogy fölként kezded!
Megkoszoruztad a dicső művészt,
Ki által a kiszenvéd isten-ember
Minket új hitre, imádatra készit . . .

Nem magyar ajkak, Európa első műbirái, a modern művészet öndicsőségére oly féltékeny metropolisában, Párisban hangoztatták, hogy Rembrandt az utolsó nagy mester Ejjeli örjárata óta hasonló remekmű nem látott napvilágot s a francia nemzeti hiuság utolsó me-

Első képeinek árán utazott Bécsbe (1865) az ottani művészeti akadémiát azonban már egy év múlva el kellett hagynia, mert minden segélyezés híján, nem tudta magát a császár városban fentartani.

Pestre jött tehát újra, hol arcképeket, címablakokat festett olcsó pénzért és rajzokat készített az illusztrált lapok számára, de megfestette Petőfi bucsuját is a szülői háztól. Pár évi szorgalmas dolgozás után annyi pénzt tudott összekuporgatni hogy elutazhat Münchenbe. Itt már szerencsésebben járt, amennyiben pártólra talált az ismert csataképfestő: Adám Ferencz személyében.

Münchenben vett részt a magyar oktatásiügyi miniszter által hirdetett pályázatban és pedig oly nagy szerencsével, hogy genrékpeivel a nagydíjat egymásután elnyerte s ekkép további kiképzetése céljából Düsseldorfba utazhatott. Előbb itt tájképeket festett (Aratás-kor, Viharos tájkép), majd tanárai, Knaus és Vauter arra bátorították, hogy genrékpek festésére fordítsa nem közönséges tehetségét. Így keletkezett Düsseldorfban tartózkodásának első idejében az Ébredező suszterinas, majd később (1869) a Siralomház, melyet féligkészzen vásárolt meg amerikai műbarát s mely az 1870-iki kiállítás első jutalmát nyerte el. Festőjét egyszerre a hirneves művészek sorába emelve.

A Siralomház érdekfeszítő tárgyával, az alakok bevégzett egyénítésével, főleg pedig a tárgynak annyira megfelelő sötét, buskomor színezetével oly nagy tetszést keltett, hogy M. legközelebbi képét, a Tépéscsinálókat (1871) már megrendelésre, magas díjazás mellett készítette.

A genre iránt nagy fogékonyságot tanúsító németek felismerték benne a rendkívüli tehetséget és Weimarba tanárnak hívták meg, ő azonban nem fogadta el ezt az állást, hanem 1872. Párisba költözött, hol nevének akkor már a Siralomház után jó hangzása volt. A francia fővárosban először kisebb képeket festett (A konyhapolitikusok, A köpülő nő, Az izákos szabó), aztán megfestette az Éjjeli csavargókat (1873), melyen még mindig gyermek- és ifjúkori emlékeinek szomorú hatása érezhető, úgy a tárgyban, mint a koloritban.

Színei a Zalogházban (1874) cz. képén kezdenek derülni; az Ujjonczokkal és a Falu hőseivel (1877) pedig már vidámabb hangulatokra törekedik. A csöndes családi boldogság idyllje szól hozzánk a Múteremben cz. szindus képről (1876), mely a művészt és nejét tünteti fel, amint éppen egy készülő kép fölől tanácskoznak.

A párisi élet jeleneteit festi színesen, széles ecsetkezeléssel, nem egyszer az impresszio-

nisták modorában az Ujszülött (1881), Az atya névnapja, A dajka, A két család (1881) cz. kisebb képeken. A mester leginkább Miltonján (1877) tér el régi irányától, melyen a szellem működését megragadó módon tükrözteti vissza a költő és politikai szabadsághős ábrázolásában. E nagyszabású bölcsészeti képtől csak egy lépés kellett a vallásos festészet-hez s ezt a lépést a Krisztus Pilátus előtt cz. képével tette meg. (1882).

A kép Amerikába került egy műbaráthoz, ki azt európai diadalmas körutja után 120.000 dollárért vásárolta meg. E körut alatt jött el a nagyszabású festmény hozzánk is, amidőn a jelenlevő mestert a magyar fővárosban nagyszerű fogadtatásban részesítették.

Második vallásos tárgyú festménye: Krisztus a Kálvárián, folytatása és kiegészítése a Krisztus Pilátus előtt cz. képnek és a nagy történelmi dráma utolsó fölvonását tünteti elénk, azt a megrendítő hatást ábrázolva, melyet Krisztus haldoklása tesz a tömegre. M. mióta Miltonjával új irányba terelte festőművészetét, fojyást nagyobb súlyt fektet a színezés fontos kérdésére.

Mozart utolsó percei (1886), melyet 50.000 dollárért váltott magához egy észak-amerikai műbarát, épp oly koloristának mutatja őt, mint a Pillanatnyi fölhevülés (1888), melyen a gyors föllobbanást követő mély megbánást mesteri jellemzéssel tükrözteti vissza az ellenfele holteste felett álló lovag arcán és magatartásán. De kiválóan nagy koloristának mutatják tájképei is, melyek franciaországi falusi birtokából mutatnak érdekes részleteket. legtöbbször a lemenő naptól megvilágított faszorokat.

M. ecsetjét az utóbbi esztendő alatt egy pár kis bb kompozíción és arcképen (Haynald Lajos, Liszt Ferencz) kívül leginkább két nagyméretű festmény: a bécsi császári muzeum menyezeti-képe s a budapesti új országház számára megrendelt Honfoglalás vette igénybe.

M. a francia fővárosból gyakran ellátogatott Budapestre, fiatal magyar művészeknek éveken át adott olyan ösztöndíjakat, melyekkel magukat az élet anyagi gondjaitól mentesen képezthették s nem volt olyan fiatal tehetség, a kit tanácsos, gyakran pénzzel is ne segítette volna, ha hozzá fordult. Szóval a távolban is magyar maradt testben, lélekben. Ez a körülmény indította Wlassics Gyula közoktatásiügyi minisztert arra, hogy M. hazatelepítését szóba hozza. A mester hálás szívvel fogadta a miniszter ajánlatát s mint a szépművészetek főfelügyelője telepedett volna meg Budapesten, melynek művészi viszonyaira bizonyára üdvös befolyást gyakorolt volna az ő jelenléte.

Legújabb képe az Ecco homo, már a hazatérő mester alkotása gyanánt szerepelt az 1896. millenáris kiállításon.

M. képei közül két ifjúkori kísérlet, Zivatar a pusztán s Petőfi bucsuja a szülői háztól látható a nemzeti muzeum képtárában, későbbi alkotásai közül ugyancsak itten az Ujjonczozást találjuk.

Honfoglalása az új országház nagytermét disziti (a kép vázlatát Szeged vásárolta meg 25.000 ftért.) Haynald Lajos arcképét a m. tud. akadémia örizi. Magánosoknál Budapesten leginkább vázlatok s tanulmányok találhatók tőle: Almássy Tasziló grófnál az Ébredező suszterinas s a Siralomház vázlat, Andrássy Gyula grófnál a Százszemélyes, Harkányi Frigyes bárónál Milton vázlat, Szana Tamásnál a művész arcképe, Odry Lehelnél. Egy öreg ember tanulmányfeje, Beöthy Zsoltnál egyik vallásos festményének első gondolata. M. a királytól a magyar nemességet s a Litteris et artibus kitüntetést kapta.

Az a terv, hogy a mester végleg Budapesten telepszik meg, mint a szépművészetek országos felügyelője, nem valósulhatott meg. 1896. tavaszán rövid ideig Budapesten volt, jun. 9 megkapta a Szt. István-rend kis keresztjét. Az év nyarat és őszt Baden-Badenben folytonos betegeskedés közt töltötte. 1897 febr. elmebetegség érte. Előbb Codesbergbe, onnan Enddenichbe (Bonn mellett) szállították, hoi egy magánintézetben ápolták. Felesége Papier Mária Célia 1698 jun. a párisi Avenue de Villiersen levő palotája összes ingóságait, műtermékn még megvolt festményeit, vázlatait árverésen eladatta, magát a mestert hivatalosan gyámság alá helyeztette. Siralomházának maga a mester készítette vázlatát 1896 decz. a magyar kormány megvette a létesítendő szépművészeti muzeum számára. A mester egy másik képét, Liszt Ferencz képmását Orosdy Fülöp műbarát vette meg s 1899. a nemzeti muzeum képtárának ajándékozta.

M. leszármazását a következőknek állítjuk össze. Családjá eredetileg Liebl nevet viselt. Első ismert őse János Károly Ferencz bajor követségi titkár, megh. 1681. Két fia maradt: János szobrász, szül. Söfingenben 1679 és Ferencz, festő. János egyik fia János Ferencz Antal, a bártfai Liebl-család alapítója, szül. Laningenben (Bajorország) 1708-ban. 23 éves korában a sóvári cs. kir. sóhivatalhoz kinevezték irnoknak. Kevéssel utóbb mint sőtiszt Bártfára költözött. Három fia közül Benedek József Ferencz, szül. 1744., festő volt, kinek 1770. szül. fia György János József, Mihály nagyatyja volt. M. szülei: Mihály Leó és neje Röck Cecilia. M. Mihály 1844 febr. 20. (nem

nedékét kétségbeesve kereste föl, hirdetőn, hogy Munkácsy szellemre, lélekre francia, mely állítás hiúságánál csak naivsága nagyobb.

Munkácsy dicsősége a Krisztus képeken éri el tetőpontját, nemcsak mert a tárgy a théma nagysága szárnyakat ad, végtelent átrepülő szárnyakat — Petőfi szavaival — a lángelmének, hanem mert fizikai és szellemi erőtelje a nyolczvanas évekbe esik s mire a Honfoglalás témája fölmerül, a szerencsétlen nagy művész a gyilkos kór fejlődő csirájával testben lelkében rálép a lejtőre, amely szomorú szívű örvénybe vezette a magyar nemzet körülrajongott művészt. Mi azt sejtjük — mert ki merne itt határozottan beszélni, — hogy Munkácsy művészi nagy érdeme, el nem halványuló dicsősége abban fog növekvő fényvel ragyogni: hogy a kételkedő, az evangéliumi tragédiát mythossá süllyesztő nemzedék elé állította a történet igaz, örök élő Krisztusát s imádatra készítette azt a nemzedéket, amely olvasta Strauss, Renan káromlásait. Istenibb, fölségesebb Krisztus alakot, arczot a renaissance nagy mesterei óta nem látott a világ; de Munkácsy Krisztusa e mellett valóságos, reális s a mi lelkünkhez, életünkhöz közel álló, a nélkül, hogy kicsinyessé, köznapivá süllyedne, mint a német új realisták, pld. egy Uhde Krisztusa. A festő mély, az eszmék legmélyéig ható intuitívja, lelki szemlélete s ebből folyó jellemző, kidomborító ereje s képeinek a családásig valószínű technikája, egyetlen páratlan levegő árta teszik azt, hogy az ember képe láttára

megfeledkezik a festményről s azt hiszi a valóság előtt áll, de szent fölséges, szívig vérig ható valóság előtt s midőn fölocsudik meglepetéséből, önkénytelenül ez a vallomás röppen el ajkairól. Igen, így kellett ennek megtörténnie! A Gondviselés kegyelme megadta Munkácsynak, mint egykor a nagy Danténak azt a bámulatos adományt, hogy szemlélje lélekben a csodás kálváriai tragédia jeleneteit, a titkokkal ösvényekkel teljes lelki világot. Hogy szemlélje és elmondja, megfesse nekünk. A képzelő erő, a lelki szemléltető bámulatos, ritka lélektől telő munkája ez. Valamint Dantét szomoruvá tette árnyék-emberré ama örökkévaló szörnyű dolgok szemlélete, amelyeket a Divine Comédiában elzengett nekünk, úgy Munkácsy szellemi és fizikai erejét is kimerítette az az óriási munka, melynek eredményét a Siralomháztól az Ecco homoig csudálja a világ. Dante »lelkéből« álló világa előtt bámulattal áll meg Carlyle; Munkácsy képeinél »lelkesebbet«, szellemi tartalomra gazdagabbat, megrázóbbat alig találhatni a festőművészet alkotásai között. *In all ways we are to become perfect through suffering*: minden nagy mű fájdalom szülötte, de talán soha nem volt művészi pálya, művészi élet tragikusabb Munkácsyénál. Szédítőbb dicsőség magasáról talán soha szörnyebb mélységbe nem hullott alá lángelme, mint a Honfoglalás festője. De ha minden szenvedés megváltó, gyümölcsöző, úgy ez alig 56 éves élet szörnyű szenvedései, megrázó tragikumából önkényt emelkedik ki a vigasztalás

nemtője, mert még ily korán elköltözve is azt a föliratot érdemelte ki sir oszlopára: *consumatus in brevi, explevit tempora multa* . . .

Midőn az ezredéves ünnepélyek alkalmából a fölség kegyelme három művészt: Lotzot, Benzurt s a most elköltözöttet egy kitüntetéssel, Szent István-renddel tüntetett ki, a már testben lélekben beteg Munkácsyt sértette a tudat, hogy még ezt a két nagyot is mellé helyezte a legfelsőbb elismerés. Nem akarjuk mi, a ravatal fölött ez érzélem erkölcsi mozzanatait taglálni, de lényegében igaza volt a beteg oroszlának: Ő még a legnagyobbak közt is első. Az a másik két művész több nyomát hagyta itt a haza földjén teremtő, alkotó munkásságának, tovább volt egészen a miénk, de művészi szárnyalásra, eredetiségre, kifejező erőre, jellemzésre, történelmi hatásra, világdi-csőségre nem mérkőzhetnek az elköltözötttel. És vajjon ez a gondolat egymaga nem lélek-emelő-e, nem hordja e magában a vigasztalás termékeny csiráját nemcsak a hazai művészet, de a haza nemtője részére is?!

Nem hal meg az, ki milliókra költi
Dus élte kincsét, ámbár napja mul;
Hanem lerázván, ami benne földi
Egy éltető eszmévé finomul,
Mely fennmarad s nőttön nő tiszta fénya
Amint időben térben távozik;
Melyhez tekint föl az utód erénye:
Óhajt, remél, hisz és imádkozik!

okt. 10.) Munkácson született. Innen vette föl világhírű nevét.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.)
A délelőtti folyamán érkezett meg az első hír az ország fővárosába egy *Bonn*-ban föladvott sürgöny alakjában, hogy *Munkácsy Mihály* meghalt. A gyászír nemcsak a művészeti körökben, hanem a nagy közönségben is mély fájdalmat és megilletődést keltett annak daczára, hogy már 2 év óta mindenki leszámolt a világhírű festőművészszel, hogy *nincs többé az élők sorában.*

Nem is élt csak testileg, világhírű alkotásokat teremtő elméje elhomályosodott örökre, de azért ez a *testi halál* mégis fájdalmasan esett mindenkinek s ugyszólván egyszerre született meg a gondolat mindenkiben: Hozzuk háza őt, hadd nyugodjon a hazai földben. A nemzet adja meg neki a végtisztesseget.

Endenich egy Rajna melletti szép fekvésű gyógyintézet, a hol a nagy művész neje szeretetreméltó ápolása mellett utolsó napjait élte és a hol neje karjai között kiadta lelkét.

Állami temetés.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.)
Zsilinszky államtitkár elnöklete alatt ma d. e. 11 órakor értekezlet volt a kultuszminiszteriumban a nagy halott temetésének megbeszélése végett.

Zsilinszky államtitkár tudatta az egybegyültekkel a gyászírt. Az egybegyültek kifejezték, hogy *Munkácsy Mihályt* a nemzet halottjának tekintik. *Beöthy Zsolt*, *Berzeviczy Albert*, *Halmos* polgármester felszólalása után kimondotta az értekezlet, hogy a nagy halottnak *állami temetést* rendez.

Budapest, május 2. (Saját tud. távirata.)
Zsilinszky államtitkár délután 2 órakor elutazott Bonnba, hogy a nagy halott hazaszállítatásáról intézkedjék.

Bécs, május 2. (Saját tud. távirata.)
Wlassics Gyula kultuszminiszter, ki most Bécsben időzik, innen *Munkácsyné*hoz részvétlét intézett, melyet a következőleg végez:

»Nemzete dicsősége volt, elhunytá nemzeti gyász.«

A delegáció.

A folyó évi delegációk Budapesten május hó 12-én ülnek össze. Ezeknek lesz a feladatuk a minap megállapított, 13 millióval (néhányat azt állítják 20 millióval) fölemelt közös költségvetést megszavazni és nekünk lesz szerencsénk a fölemelt költséget fölemelt kvóta szerint megfizetni.

Ő Felsége a király a delegációkra vonatkozólag a következő legfelsőbb kéziratot intézte a közös külügyminiszterhez:

Kedves gróf *Goluchowski*! A közös ügyek tárgyalására a birodalmi tanács által az 1867. évi december hó 21-én kelt törvény alapján az 1900. évre megválasztott és a magyar országgyűlés által az 1867. évi XII. törvényzikk alapján az 1900. évre kiküldendő közösügyi bizottságot, másolatban mellékelt kézirataimmal f. május hó 12-én Budapestre egybehívtam és megbízom Ont, hogy az illető előterjesztések megtétele iránt intézkedjék. Kelt Bécsben, 1900. évi április 27-én.

FERENCZ JÓZSEF, s. k.

Goluchowski, s. k.

A mellékelt kéziratok a magyar és az osztrák minisztereknek szólnak és azonos értesítést tartalmaznak.

Széll miniszterelnök még tegnap Bécsbe érkezett. A miniszterelnök tegnap délután hosszabb ideig tárgyalt gróf *Goluchowski* külügyminiszterrel. Ezután *Körber* miniszterelnök tett látogatást Széllnél, a kit ő Felsége ma kihallgatáson fogadott.

Az új kölcsönről

a pénzügyminiszter a május 1-ei ülésen a következő javaslatot terjesztette elő:

Törvényjavaslat az 1897. évi t.-cz. alapján foganatosított beruházások költségeinek részbeni fedezéséről.

1. §.

Felhatalmaztatik a pénzügyminiszter, hogy az 1897. évi XXX. t.-cz. 7. §-a értelmében beszerzendő 86,817,792 korona összeg ama részének, mely az ugyanezen §. alapján kibocsátott 3½% járadék hátrányok értékesítése után beszerzett rész után fedezetlenül maradt, vagyis 31,917,792 koronának b) az 1897. évi XXX. t.-cz. alapján kibocsátott 60,000,000 korona névértékben 3½%-os járadék kötvényeknek 390, 238 koronát tevő kibocsátási költségének, végül az 1900. évi állami költségvetésben vasuti beruházásokra előirányzott összesen 74,800,000 k.-nak mindössze tehát 107,108,030 koronának beszerzése végett koronaértékre szóló 490 adómentes oly járadék kötvényeket bocsáthasson ki, mint a milyenek az 1897. évi XXI. t.-cz. alapján kibocsátottak.

2. §.

Az 1. §. szerint kibocsátandó kötvények értékesítéséből befolyó összeg az 1. §-ban részletezett szükségletek céljaira ideiglenesen a pénztári készletekből előlegezett összegek erejéig, e készletek kiegészítésére a fennmaradó rész pedig az 1897. évi XXX. t.-cz. alapján foganatosítandó beruházások céljaira fordítandó.

3. §.

Az 1. §. alapján foganatosított hitelműveletről az országgyűlésnek jelentés teendő.

4. §.

A jelen törvény kihirdetése napján lép életbe, végrehajtásával a pénzügyminiszter biztosítja meg.

Az indokolásban a törvényjavaslat felemliti a m. kir. államvasutak hálózatain eszközöndő beruházások szükségletét, mert a viszonyok esetleg megakadályozzák a kormányt abban, hogy a vasuti beruházás céljaira szükséges összegeket eredeti tervhez képest 3½%-es koronajáradék kötvények kibocsátása útján szerezzze be.

E beruházási és építkezési kiadások mérve és természeténél fogva nem engedik, hogy a nagy összegre ingó kiadások az állami pénztári kerületektől fedeztessenek.

Kiemeli a pénzügyminiszter az indokolásban, hogy azért választott 4% koronajáradékot és nem az aranyjáradékot, mert ez a valuta reform komolyságába vetett bizalmat megingathatta volna.

A kölcsönműveletről az 1900-iki kezelésre újabb teher nem fog hárulni és végül jelenti a miniszter, hogy mihelyt a törvényhozás a felhatalmazást megadja, a magyar általános hitelbank csoportjával az előzetesen megállapított feltételeket véglegesíteni fogja.

Az osztrák nemzetiségek egyezkedése.

Az állandó kiegyezési bizottság kebeléből a választási reform tárgyalására kiküldött albizottság tegnap *Chlumecsky* báró elnöklete alatt ülést tartott, a melyen *Ulrich* tartományi bizottsági tag jelentést terjesztet elő, a mely a lakosság számaránya és az adók megoszlása alapján összeegyeztetni igyekszik a két nemzetiségi párt között a mandátumok megoszlása

körül támadt differenciákat. A jelentés körül, a melyet ma délután bemutattak az állandó bizottság plénumában, általános vita fejlődött ki.

ORSZAGGYÜLES.

A képviselőház ülése.

Budapest, máj. 1.

A negyedik ülészak első ülését tartották ma.

Napirend: A Ház alakulása.

Igen sokan jöttek és bevonultak a mezei hadak is, egyrészt hogy voksukat leadják, másrészt hogy házbérnegyedes fizetéseiket felvegyék. A pénztárt már jóval tíz óra előtt ostromálták. A tisztviselők alig győzik a sok bankóolvasást.

A villamos csengők csilingelése az ülés kezdetét jelzi.

Ferczel Dezső elnök jelenti, hogy *Zay* István gróf hat heti szabadságot kér, *Vancsó Béla* pedig igazolt képviselőnek tekintendő. A házszabályok értelmében a mult ülészakról fennmaradt interpellációkat olvassák föl. Ez is megtörtént, azután két alelnök választásához fogtak. A névsort *Eszterházy* Kálmán gróf olvassa és a képviselők sorra járulnak a terem közepén fölállított szavazó urnához, hogy szavazataikat leadják. A szavazás alatt vidám diskurzus folyik. Félóra múlva, miután a szavazatok rovancsolását megejtették, elnök jelenti, hogy *Tallán* Béla 285 szavazatot, *Daniel* Gábor 112-öt, *Barabás* Béla 11-et, *Szentiványi* Árpád és *Kossuth* Ferencz 1-1 szavazatot kaptak.

Alelnökök lettek tehát: *Tallán* Béla és *Daniel* Gábor.

A jegyzők és háznagy választására került ezután a sor.

Jegyzökké választottak: *Buzáth* Ferencz, *Eszterházy* Kálmán gróf, *Lázár* Árpád, *Lukács* Béla, *Molnár* Antal, *Nyegre* László és *Perczel* Béni.

Háznagy ismét *Csávossy* lett.

Ezután a bizottságokat választották meg és kisorsolták az osztályokat.

Uj törvények.

Az ülés végén 4 törvényjavaslatot terjesztettek be.

Lukács László pénzügyminiszter betervezte a *százhet millió koronás kölcsönről* szóló javaslatot, azonfelül a szeszfordékról szóló törvény módosításáról egy törvényjavaslatot.

Darányi földmívelésügyi miniszter az *általánosok államosításáról* terjesztett be javaslatot.

Flósz igazságügyminiszter a kuriai bíróság kiterjesztéséről szóló javaslatot terjesztette be.

*

Budapest, május 2.

A mai ülés 11 órakor kezdődött. Előzőleg 10 órától kezdve a ház összes helyiségében a bizottságok és osztályok tartották alakuló üléseiket.

Az ülésen *Daniel* Gábor elnökölt, a ki jelentést tett az osztályok és bizottság megalkulásáról.

Hegedüs Sándor miniszter törvényjavaslatot nyújt be a kereskedelmi megrendelések gyűjtésének megszorításáról.

Aztán a Ház áttért a napirendre. Vita nélkül tudomásul vették a számvizsgáló bizottság jelentését a képviselőház pénztárának számadásáról, a pénzügyminiszter jelentését Győr városának engedélyezett házadómentességéről, a valutaaranyat ellenőrző bizottság jelentését a III-ik negyedévi tulkiadásokról és Horvátországgal eszközölt leszámolásról.

Aztán vita nélkül elfogadtak három vicinális vasutáról szóló törvényjavaslatot.

Nagyvárad közegészségügye 1899-ben.

Dr. Baróthy Ákos városi t. főorvos igen tanulságos dolgokat olvasott föl az orvos-egylet keddi ülésén *Nagyvárad közegészségügyéről*. Ez a fölolvadás igen szépen dokumentálja, hogy mennyire szíven fekszik Nagyvárad főorvosának a város közegészségügye és hogy kötelességérzetével párosult e téren szerzett nagy tapasztalataival igyekszik a közegészségügyet javítani.

A fölolvadásból közöljük a következő részt:

Mielőtt kötelességemhez híven beszámolok, Nagyvárad város múlt évi közegészségügyi állapotáról: felhasználom az alkalmat, hogy elmondjam, kifejezzem azon szerény véleményemet és nézeteimet, melyeket részint tanulmányozás utján, részint hosszas gyakorlatom alatt gyűjtöttem, azon fontos kérdésre nézve: mik voltak azok a tényezők, melyek által városunk közegészségügye előmozdítható s javítható lenne.

Teszem ezt azon tisztelettel, melylyel a nagyvárad orvosi kar, az orvos egyesület tagjai iránt viseltem, másrésztől azon bizalomból, melyet nagybecsült támogatásukból merítettem, de teszem végül ezt különösen azon kötelességérzet alapján is, mely hivatásom és hivatalom nehéz fontos kötelességei iránt minden gondolatomban és cselekedetemben vezet.

A közegészségügy államosítása.

Legelőször is hangsúlyozni kívánom, hogy az egész országra nézve a közegészségügynek teljes és annak minden ágára kiterjedő államosítását tartom, — már csak nemzeti erősdésünk szempontjából is — elengedhetetlen legsürgősebb követelménynek s az államhatalom egyik legfőbb feladatának, mert valamint csak egészséges egyén válhatik szűkebb környezetének családjának javára, boldogságára, ugy az állam is csak ugy teremtheti meg közbiztonságának faktorait, ha polgárai a földi lét legbecsesebb kincsét, az egészséget s ezzel együtt a munkakedvet, áldozatkészséget és képességet is bírják. Nem zárkozhatom el annak kinyilvánításától, hogy az általános közegészségügy elválaszthatatlan szoros összefüggésben áll az orvosi karnak anyagi érdeke és helyzete is. Az államhatalom kötelessége az orvosok helyzetét minden irányban oly alapra fektetni, melyen nagyfontosságú hivatásukat nem csak kedvvel, buzgalommal és odaadással teljesíthessék, hanem oly eredményvel is, melyben megnyugvást találjanak s a melyből ösztön és hivatásszeretetet meríthessenek.

Mert nincsen több oly hivatás, mely annyi tanulmányt oly odaadó fáradságot, rendithetetlen hűséget és emberbaráti szeretetet igényel, — mint az orvosi hivatás!

Mindezekért mégis mennyi csalódás és keserű érzés jut osztályrészül sokak által nem egyszer irigyelt pályánkon! éppen ezért tehát ha az állam e hivatásbeli tényezőket nem méltatja kellő figyelemben, védelemben s a legnagyobb jó indulatában, akkor nem lehet csudálni, ha rendünk érdekeivel azonos s ezzel szoros kapcsolatban lévő közegészségügyünk is csak tengődik. Szükségesnek valom tehát ugy a magán, mint különösen a tiszt orvosiok oly anyagi biztosításáról gondoskodni; hogy nemes és önfeláldozó hivatásuk teljesítése közben, ne nehezédjék lelkükre a megélhetés küzdelmeinek sorvasztó gondolata. Csak is így válik az orvos — a nemzet legdrágább kincsének őrévé s közvetve ez által az állam megizmosodásának leglényegesebb tényezőjévé.

Kétségen kívül állónak tartom s készséggel elismerem azon tétel igazságát, hogy az államnak e nagy és fontos munkájában, ugy az egyeseknek mint községeknek és városoknak segédkezet kell nyújtaniok.

A város áldozatkészsége.

És most áttérek városunk közegészségügyének méltatására: Tartozom annyi őszinteséggel e nemes város hatósága és orvosi kara iránt, hogy kinyilatkoztassam, miszerint ugy az egyik, mint a másik tényező mindazt megtette,

amit anyagi ereje tennie engedett. Sőt merem állítani, hogy vidéki városaink között kevés van olyan, mely újabb időben annyi áldozatot hozott a közegészségügyi igények kielégítésére, mint Nagyvárad város. Orvosegyletünk kezdeményezése és irányítása alapján több oly intézkedést létesített, melyek áldásos befolyással vannak összes lakosságunk testi javaira és ez által halandósági viszonyainkat javították. Az orvosi karral egyetemben éber gondnal őrködik a ragályos betegségek és járványok megfékezésén. Gondoskodik a talaj, levegő és víz, mint az egészség három főtétezőinek javításán. Tervbe vette a *csatornázást*, melynek mielőbbi létesítése első rendű közegészségügyi kérdését képezi városunknak; a *rendszeres kövezést*, mely szintén a talaj javítására szolgál. De mindazonáltal sok és fontos teendője van. Bármily áldozattal járjon is, a további fejlesztéstől sem szabad elállania, oda kell törekednie különösen: hogy a már meglévő kitűnő vízvezeték az egyes házakhoz leendő bevezetését hatóságilag is megkönnyítse, hogy a szegényebb osztály is részesülhessen az egészséges víz élvezetében.* Elkerülhetetlenül szükségesnek tartom továbbá az építkezési szabályrendeletünknek higienicus elveken alapuló átdolgozását, ezzel kapcsolatosan a szabályrendeletben felveendőnek tartom azon intézkedést is, hogy lehetőleg minden házban cément pöcze-gödörök építessenek, mert ez által nemcsak a talajtisztántartását, hanem azt is elérjük, hogy számos ragály fészektől szabadul meg a város s a szegényebb sorsú lakosság kevésbé lesz kitéve a fertőzésnek; miáltal lényegesen javulni fognak közegészségi viszonyaink. Szükségesnek találom azt is, hogy minden városrész számára külön s a lakóházaktól legalább 200—250 méter távolságnyra rendes személtlerakodó helyek jelöltessenek ki, melyekhez megfelelő könnyen hozzáférhető utak vezessenek. Nem mellőzhetem ezuttal annak felemlítését sem, hogy a járványkórház tovább fejlesztése is közszükségletet képez.

Végül benső óhajom, hogy a tervbe vett *gyermekkórház* mielőbb átadásák rendelkezésének, büszkeségére városunknak s eléggé meg nem becsülhető javára közegészségügyünknek

Felemlíteni kívánom azt is, hogy a létesítendő Fehér kereszt egyület által alapítandó *Lelenczház* vagy *gyermek menhely*, melynek érdekében városunk tevékeny és közegészségügyi törekvéseink iránt folyton érdeklődő polgármester ur oly elismerésre méltó buzgalmat fejt ki, minél előbb megkezdhesse működését.

Igaz, hogy mindezeknek megalkotása nem csak anyagi áldozatba, hanem kitartó és szüntelen munkába fog kerülni, de ettől nem szabad és nem is lehet visszariadni egy oly városnak, mely a fejlődés és haladás zászlóját tűzte ki a modern kulturának minden ágazatában. E célzt csak akkor érheti el, ha lakosságának biztosítja mindazon tényezőket, melyek által testben egészséges, lélekben erős és képességében hatalmas lesz.

A közegészségi viszonyok.

Ezek után van szerencsém előterjeszteni Nagyvárad város múlt évi közegészségügyi állapotára vonatkozó statisztikai kimutatásomat, mely ha nem talál megfelelni becses várakozásuknak előre is kegyes elnézésüket kérem.

Nagyvárad város közegészségügyi állapota a lefolyt évben ugy általánosságban, mint népmozgalmi tekintetben is, viszonyitva az ezt megelőző évihez jobb és kedvezőbb volt. Legjobban fejezi ki a közegészségügyi állapotok kedvezőbb voltát a születések és halálozások közti viszony javulása illetve a népesség szaporodása. Mig ugyanis 1898-ik évben 1501 születés és 1288 halálozás volt, addig az elmúlt évben született 1558 és meghalt 1236 egyén, — mig 1898-ban a születések évi százaléka 32.7%; a halálozásoké pedig 28.0%, addig a lefolyt évben a születések százaléka felemelkedett 33.9%, a halálozásoké pedig lezuhant 26.9%. Több volt tehát a születés 1899. 57-el és kevesebb a ha-

* Ezen akként lehetne könnyíteni, ha ismét bizonyos időre pl. 1 évre kedvezményt adna a város az új bevezetés 10 év alatti törlesztésére.

lálózás 52-vel, vagyis mig 1898-ban a valódi szaporaság 213, addig az elmúlt évben 322, tehát 109-el volt több.

Nagyvárad városában volt 1890. évben a születések arányszáma 36.9, a halálozásoké: 35.2. 1895-ben a születések arányszáma 37.0, a halálozásoké 22.9. 1899. évben a születések arányszáma 33.9, a halálozásoké: 26.9.

Fertőző betegségek.

Már hivatali elődöm, ki ez állást oly nagy tudással, szakértelemmel, odaadó buzgalommal és lelkiismerességgel töltötte be, előző évek jelentéseiben reá mutatott arra, hogy Nagyvárad mint egy nagy megye és vidék gócz pontja: a mai gyors és sűrű közlekedési viszonyok következtében mindég ki van téve a különböző fertőző betegségek inváziójának. Nagy baj az is, hogy a műveltség és mai előre haladt higienicus ismeretek hiánya miatt a lakosság legnagyobb része nem képes megérteni, mily fontos dolog a fertőző betegségek elleni védekezésben; a szigorú pontossággal eszközölt elkülönítés és fertőtlenítés. Hozzá járul még ehhez az általános szegénység, melyből kifolyólag a rossz lakás és táplálkozási viszonyok megkönnyítik e betegségek terjedését, de egyuttal meg is nehezítik az ellenük való védekezést. Így volt ez a múltban s így van a jelenben is, éppen ezért állandó harcot kell vívniunk a milliárdnyi sok bacteriumok mint ellenségeink ellen, amelyek ugy a levegőben, mint a vízben és talajban folyton veszélyeztetik egészségünket és életünket.

A heveny fertőző betegségek közül az elmúlt év folyamán legnagyobb gondot a vörheny adott. Évek óta tartja magát e betegség, bizonyosságul a vörheny méreg nagy és szívós életképességének. 1896-ik évben volt 49 bejelentett betegülés és 32 halálozás. 1897-ik évben már 32 esettel szemben csak 9 halálozás volt. 1898-ik évben a megbetegültek száma ismét felszökött 160-ra 31 halálozással, mig az elmúlt év folyamán 192 betegülés és 20 halálozás volt, vagyis az 1899-ik évben meghalt az összes megbetegültek 10.2%-a és az összes halottak 1.6%-a.

Ez arányszám igazolja a félelmetes fertőző betegségnek elég kedvező és szelíd lefolyását. Városrészenként a megbetegülések következtében oszoltak meg: Ujvárosban 57 eset 6 halálozás. Olasziban 69 beteg és 4 halálozás, Váralja, Velence és Csillagváros részeken 69 megbetegülés és 10 halálozás fordult elő.

Legkedvezőbb volt tehát a lefolyása Olasziban, ahol az arányszám 5.7%. Ujvárosban 10.5%, és legkedvezőtlenebb volt Váralja-Velenczén 14.4%. — A roncsoló toroklob is emelkedést mutat az 1898. évihez viszonyitva, mert mig 1898-ban 43-an betegedtek meg és 12-en haltak el. addig elmúlt évben 78 betegülés és 21 halálozás szerepel. Elhalt tehát az összes megbetegültek 26.9%-a és az összes halottak 1.6%-a. Legtöbb megbetegedés halálozás Ujvárosban volt 36 eset 14 halálozással, vagyis meghalt a megbetegültek 38.8%-a, ezután következik a váralja-velencei kerület 12 megbetegülés és 4 halálozás, vagyis meghalt 33.3%, legkedvezőbb volt az arány Olasz városrészben, ahol 30 betegüléssel szemben csak 3 halálozás volt, vagyis 10%.

Kanyaró az elmúlt évben, viszonyitva az előbbiekhöz, kevesebb megbetegedést okozott, járványá nem fajult és így szigorubb beavatkozást sem igényelt. Be lett jelentve összesen 175 eset 4 halálozással, vagyis meghalt a megbetegültek 2.0 százaléka. — Hasi-hagymáz összesen 42 bejelentett esettel szerepel s ebből elhalt 14—33.3 százaléka. E kedvezőtlen arány a kórházakba vidékről beszállított s elhalt idegen illetőségű súlyos betegülési eseteknek tudható be. Egyébb fertőző bántalmak közül vérhas 1, bujakór 6, orbáncz 2, pokolvar 1., gyermekági láz 1 halálozással jöttek elő. — Tüdőgümőkórban elhaltak 130-an az összes halottak 10.5 százaléka. Egyébb gümőkóros betegségekben elhaltak 20-an.

1899-ik évben a tulajdonképeni heveny fertőzőbetegségekben megbetegültek összesen 491 s meghaltak 60-an, ugyanis meghalt az összes megbetegültek 12.0 százaléka és az összes hallottak 4.7 százaléka (1898-ban 555 betegülés és 75 halálozás).

Helyi műiparunk egy remeke.

Azzal kezdem, hogy mindenkoron nagyra-becsültem az ipart! Nemcsak az u. n. műipart, mely műveinek létrehozásában a hasznosság elvein kívül a szépérzék kielégítésére is tekintettel van; hanem az egyszerű ipart is, mely közvetlen csupán tömeges termelésre igyekszik. Hiszen tudnivaló dolog, hogy népek anyagi jólétének ez az egyik főrugója.

Idegennek, ki városunkba jő, a fő-utcai Gorove-féle ház kapuja felett nem sokatmondó czimtábla ötlük szeméibe: „Ország Antal orgonakészítő” felirással. Nem idegen, de saját városunkból való legtöbb ember nem is képzele, mennyi érdekességet foglal magában nevezett orgonakészítőműhely!

Aki hallotta valaha székesegyházunk azon orgonáját, mely a templom szentélyében — szemben a szószékkel áll; aki élvezte ezen orgonának szelid hangjait, önként e vallomásra fakad: remek alkotás. Ilyen munka, ámbár jóval kisebb méretben készült most Ország mesteri kezei közt a váradi sz. Orsolya-klastrom temploma számára s főképen ennek szemlélésével fogjuk megtenni körutunkat Ország műhelyében.

Közép-nagyságu szobába léptünk, hatalmas üstben fehér fém forr; a forró fémet hosszas asztalra öntik, egyenletesen megnyújtják s azután hosszabb-rövidebb darabokra szelik, fémgyalukkal kisimitják s az így kidolgozott fémből készítik az új orgona változataihoz az *órsipokat*. Hengeralakú vasrudakon görbitik meg az órlapot addig míg a sip ajka is elkészül s megszólal a levegő bizonyos foku sűrítésére az élettelen fém. A fémsipok másik része czinkből készül, mely olvasható olyan könnyű szerrel mint az ón s azért czink sipok készítésére gyártott czinklapokat használnak, melyek azután ugyanolyan módon lesznek sipokká mint az órlapok.

Tovább menve odaérünk, hol az építendő orgona *farészei* készülnek; ez a műhely nagyobbik és érdekesebbik része. Bemenet a nagy négyszögű alkotmány tűnik fel: az orgona egyik legfontosabb része, a *fuvó*. Ez ugyszólván az orgona tüdejé, honnan vezetőcsatornákon át jut a sűrített levegő a változatok sipjaihoz. A fuvó mellett kisebb készüléket találunk, mely arra szolgál, hogy a levegő egyenletes áramlását eszközölje a nagy fuvóból, s így egyenletes zengést hozzanak létre a sipok.

Közvetlen a fuvó mellett két aranyos darabban foglal helyet két nagy szekrény, mely az *orgona testét* fogja magába fogadni. A játékasztaltól jobbra és balra foglal helyet e két nagy szekrény s magukban foglalják az u. n. kúp-szálladákat, melyek a fuvó által létrehozott levegő-nyomást az egyes sipokkal közvetlen közlik.

E két szekény közt áll az egész orgona szerkezetének legfontosabb része, a *játékasztal*, mely a billentyűzetet foglalja magában. A billentyűzet felett finom művű gombokat illetve *emelő-rudacsokkákat* látunk más és más felirattal: *»Hegedü-principal«, »Gamba«, »Vox coeleste«, »Bourdon«, »Fugara«, »Travera«, »Miztura«, »Cello«*. Ezek a változathozók, melyek a játszó akarata szerint más és más sip-sort szólaltatnak meg az orgonában. A billentyűk alatt öt *fehér-fekete gombot* lelünk, a *pneumatikus gombokat*, melyek segítségével — az orgona hangja erősítésére — egyes sip-sorok kapcsolhatók s a megtörtént kapcsolás ismét feloldható. A játékasztal tövében, lenn ismét billentyűzetet látunk, melyet a játszó lábaival tapos, mely a *Subbass* változat sipjait nyitja meg s ezek hozzák létre az orgona legmélyebb hangjait. Betekintve a játékasztal belsejébe azt látjuk, hogy Ország az orgonaépítés legújabb vívmányát, a *cső-pneumatikát* alkalmazta, melynek mibenlétét s előnyeit itt ismertetni a tér szűke miatt nem lehet.

Haladjunk azonban tovább a műhelyben! Egy harmadik szobában ott találjuk az orgona *kész sipjait*. Nagyrészt fém-, t. i. ón- és czink-sipok ezek, még pedig a sipok azon csoportjából, melyeket a hangtan *ajak-sipoknak* nevez. A sipok hátán, felül nyílás van *vágva*, mely könnyűszerrel nagyobbítható: e nyílás a sip hangolására szolgál, mely a nyílás nagyobbítása szerint magasabb és magasabb hangot ad. A

fémsipok közül különösen egy csoport tűnik fel: gyönyörűen ki vannak fényesítve; ezek a *»Hegedü-principal«* változat sipjai, melyek az új orgona homlokán fognak állani, azért kellett különös gondot fordítani rájuk. Egész sereg fasip is látható itt, a *»Bourdon«, »Travera«* és *»Subbass«* sipjai, melyek szerkezete a fémsipokéval azonos; a sip végében levő dugó szolgál a hangolásra.

Hogy pedig fogalmunk legyen azon óriási munkáról, mibe kisebb méretű orgona előállítása kerül, a készülő orgona sipjait összeolvastam: a fém- és fasipok száma 564. Mennyi munka, mennyi fáradság kellett ahhoz, hogy az orgona egyéb részeitől eltekintve — ez a rengeteg számú sip elkészült legyen!

A műhely ezen részében másik, jóval nagyobb méretű orgona részei vonják magukra a szemlélő figyelmét. Tizenhat láb hosszú fém- és fasipok, melyek megszólaltatására az ember tüdejé már nem képes, szálladát, játékasztalt stb. lényegében mind azonos a látottakkal, méreteire nézve azonban több mint kétszer akkora.

S ezzel körutunkat Ország műhelyében befejeztük. Ha az ember látja azt, amit Ország műhelyében igazán láthat, hogyan párosul józan munkásság az alkotó értelemmel, minő remek eredményt hoz létre: jóleső érzés fogja el lelkét, mert elmondhatja, hogy az, amit a műipar e helyen termel, nemcsak megfélel a legkényesebb igényeknek is, hanem amellett minden ízében magyar termék is! S azt hiszem, hogy a sz. Orsolya-klastrom új orgonája melyet most állítottak fel a templomban teljesen igazolni fogja ez érzést s elismerést fog szerezni *Ország Antalnak s a magyar műiparnak*.

Dr. Kerékgyártó J.

UJDONSAGOK.

TAJÉKOZTATO.

Régészeti és történelmi muzeum (Schlauch-park) nyitva minden vasár- és ünnepnap d. e. 10 órától fél 1-ig és d. u. 3—5-ig 20 fillérért. Kedden és csütörtökön d. u. 3—5-ig 40 fillérért. Más időben 1 korona.

Május 5. A Tanítók közgyűlése.
Május 5. A nőegylet v. ülése.
Május 6. A nőegylet közgyűlése.
Május 19. Esküdtészi tárgyalás.

* **Májusi áhitat Rómában.** Május a virágfakadás s a katolikus világban Boldogságos szűz Mária hónapja. Ez idén kiváló fényvel ültek a májusi ájtatosságokat Rómában, hol egy nemzetközi bizottság alakult a világ minden részéből ez alkalomra az Ős és szent városba zarándokoló hölgyek fogadására. A katolikus Franciaország, Spanyolország és Belgium stb. előkelőbb főúri köreiből kiindult mozgalom folytán a legműveltebb nemzetek hölgyei seregével zarándokolnak Rómába, részint hódulatukat kifejezni XIII. Leó pápa előtt, részint az általa meghirdetett teljes bucsu elnyerése céljából Magyarországból a főúri körökből kiindult hasonló mozgalom s a magyar katolikus hölgyek, nőegyesületek tagjai szintén Rómába fognak utazni, ott végzendők a májusi szent áhitatot. Az utazás technikai rendezését Propper N. János igazgató végzi, ki áprilisban az Országos Nőképző egyesület intézetének nagyszabású tanulmányutját rendezte kinek *»Keleti Utazási Vállalata«* (Budapest Zöldfa utca 27. sz. a.) minden felvilágosítást készséggel megad. Az indulás — mint értesültünk, — május hó 24-én lesz Budapestről.

* **A város közegészségügye.** A közegészségügy Nagyváradon az elmúlt április hónap nem volt valami kedvező, mert a halálozások száma felülmúlta a születések számát. A járványos betegségek azonban csökkentek. A vörheny 17 esetben, a tifusz 1 esetben, egy halálozással, a difteritisz 5 esetben, 1 halálozással,

a kanyaró 3 esetben, a hökhnrut 3 esetben, 2 halálozással fordult elő a hónap folyamán. Született 55 fiu, 57 leány, összesen 112 gyermek meghalt 63 férfi, 51 nő, összesen 114 egyén.

* **A nőegylet választmányi ülése.** Vettük a következő meghívót: A *»Biharmegyei és Nagyvárad Nőegylet«* választmányi tagjait és védhölgyeit van szerencsém a f. évi május hó 5-ik napján d. u. 4 órakor az árvaházban tartandó választmányi ülésre meghívni. Nagyvárad, 1900. évi ápril hó 30. napján. Özv. báró Gerliczy Félixné, elnöknő.

* **Fejedelmi nász.** *Matild* bajor hercegnő és *Lajos* szász-kóburg-góthai herceg május 1-én délelőtt kötötték meg a polgári házasságot a királyi palotában *Crailsháim* bajor miniszter előtt. Ott voltak a bajor királyi család összes tagjai, *Alfréd* szász-kóburg-góthai herceg, *Klementina* hercegnő és a Kóburg-család többi tagjai, a kik az esküvőre idejöttek. A házasság megkötése után *Crailsháim* miniszter beszédet mondott, a melyben a Wittelsbach és Kóburg családok egyesülését dicsőítette. A fejedelmi személyek azután ünnepies menetben a Mindszentek templomába hajtottak, a hol a legfőbb udvari és állami méltóságok, a tábori kar és más előkelőségek jelenlétében az egyházi esketést végezte a müncheni érsek.

* **A Mayr és Weiszlovits házak kisajátítása.** A színház és Bazár épület céljaira Nagyvárad városa megvásárolta a Hillinger és Tóth Ferenc házakat, míg Mayr Sándorral a fő-utcai és apácza-utcai házakra, továbbá Weiszlovits Adolf és nejével a Bazár-szorosban volt házra a békés megegyezés nem sikerült s így ez utóbbi házakra a város a kisajátítást vette igénybe. A szakértők megállapodtak a házak értékére nézve, de ez csak arra szolgált, hogy a törvényszéknek alapot nyújtson a kisajátítási ítéletnél. *Geleta Géza* kir. törvényszéki bíró hosszu idő óta teljes odaadással tanulmányozta a kisajátítási pert, a melyben tegnap ülésezett a nagyvárad kir. törvényszék polgári tanácsa s *Nagy Ferenc* törvényszéki elnök vezette a tárgyalást. Egész délelőtt és délután, este fél 8 óráig tárgyalták a fontos ügyet. *Geleta Géza* bíró a legkimerítőbben, a legapróbb részletekre kiterjedőleg ismertette a per anyagát és minden részletét. A házak kisajátítási összegét azonban még nem állapították meg végleg, hanem erre nézve még egyszer összeül a tanács. Arra el lehet készülvén Nagyvárad városa, hogy a kir. törvényszék magasabb összeget fog megállapítani a házak értékétől, mint a szakértők. Így beszámítja pld. a Weiszlovits üzlete és műhelyeinek áthelyezési költségeit.

* **Közbiztonságunk április hónappá.** Az elmúlt április hónapban Nagyváradon a közbiztonsági állapot elég jó volt. Lopás 40, sikasztás 3, halált okozott súlyos testi sértés 3, párviadal 2, okirat hamisítás 1, szerencsejáték kihágás 1 fordult elő ápril hó folyamán. Kihágási feljelentés 123 tétellett.

* **Jég és fagy.** Egerből jelenti tudósítónk. Eger vidékén állandó a hideg, úgy hogy 2°-ot is éreztek már. Éppen ma erős eső, menydörgés, villámlás volt s mire a vihar elvonult, a bámuló egriek ritka látványban gyönyörködtek: a megáradt Eger patak hatalmas jégdarabokat vitt magával, május elsejének minél nagyobb dicsőségére. Persze egész Eger a jégtáblákban gyönyörködik.

* **Körözött egyének.** *Béles* Lajos kereszturi lakos *József* nevű 12 éves fia a múlt hó 23-án elszökött hazulról s azóta nyoma veszett. *Kenéz Péter* 56 éves nagyszalontai lakos a múlt hó 26-án családja köréből eltűnt. Mindkettőnek nyomozása elrendeltetett.

* **Köszönet és újabb panasz.** Nagy köszönettel és a közönségre való tekintetből hálával tapasztaljuk, hogy lapunk legutóbbi számában említett panaszunk az olasz-i postahivatal utalvány felvételi osztálya ellen az igazgatóságnál helyet talált s a mai napon már előnyös személyváltoztatással a dolgon segítve is van. Ez felbátorít bennünket arra hogy a csomagfelvételnél tapasztalt és hozzánk érkezett kifogásokra is hasonló gyors intézkedést kérjünk. Számtalanszor megtörténik, hogy a lassu munka miatt a hivatalos óra leteltével csomaggal a hónap alatt kell visszatérni olyanoknak, kik már jó fél órát vároztak és e miatt csomagja az nap el is marad, ha jókedvűből a város végére nem viszi azt a pályaudvari postára.

* **A debreczeni diákkongresszus.** A magyarországi egyetemek és főiskolák ifjúsága tegnap délelőtt és délután folytatta a tanácskozások sorozatát. Délelőtt a gazdasági egyetem ügyét beszélték meg. Határozatba ment, hogy a gazdasági egyetem mielőbbi felállítására érdekében felír a kongresszus kormányhoz. Ez ügy előadója Páll Béla volt a Magyar-Ovárról. Az University Extensior tárgyalásánál előadó Sárkány Lóránd volt (Kološvár.) Többek, de különösen dr. Szemenyi Kornél felszólalása után az előadó javaslatát elfogadták. Itt szólt fel Gergely György, kolozsvári egyetem mult évi elnöke is. A puztaszeri emlékoszlop ügyében a gyűlés az előadó Sipos Béla (Debreczen) propozícióját fogadta el. 1505 forint hiányzik még a szobor költségeinek fedezésére s ezt társadalmi uton fogják előteremteni. Ezután a kongresszus egyik igen fontos tárgyát az oláh kérdést intézték el magas színvonalon álló vitában, melyben részt vett a négy előadó: *Medvigy* Gábor (Nagyvárad), Szántó Pál Sándor (Budapest), Boros Lajos (Debreczen), Sipos Béla (Debreczen). Az ifjúság a vitában megmutatta, hogy megveti azokat a tulzó oláh agitátorokat, kik szenny, es rágalomokkal illették a külföld előtt a magyar nevet. Erre vallott Sárkány Lóránd, Kun Béla, Mandel Sándor, Hindy Zoltán, Schweidler Viktor stb. erélyes felszólalása. A kongresszus végül elfogadta Szántó Pál Sándor indítványát, mely szerint a párisi diákkongresszusra röpiratot fog kinyomatni a magyar viszonyok tájékoztatására és ugy szintén Sipos Béla indítványát, melynek értelmében a kongresszus fel fog irni a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az oláh körök és zugöknépzőkörök megrendszabályozása tárgyában. Este a Bika-szálloda disztermében jól sikerült zártkörű táncestélyt tartottak a kongresszusi vendégek tisztelőre, melyen városunk notabilitásai közül számosan megjelentek.

* **Helység mutató a rendőrségen.** A rendőrségen idáig nem volt semmi hivatalt jelző tábla, ugy hogy az idegen sokszor hosszabb ideig is kereshetett egy-egy hivatalt amig megtalálta. A rendőrség most ezen ugy segített, hogy a kapu alá helység mutatót rendezett be és így most már könnyen megtalálhatja bárki is az általa keresett hivatalt.

* **Adományok kulturális célokra.** Biharvármegyében az 1899—1900. tanévben népoktatási célokra adakoztak: a biharmegyei népnevelési egylet, a magyar nyelv tanításában buzgólkodó tanítók jutalmazására, 500 koronát; Antalóczy Adolfné és Némethy Lajos, a pelbárti hidai ev. ref. iskola fűtésre, két-két szekér szalmát 16—16 korona értékben; Pocsaj községe, szegény tanulóknak, 20 pár csizmát, 100 korona értékben; dr. Móricz Ernő körorvos, szegény tanulók segélyezésére 20 koronát; Zsáka községe, az ev. ref. iskola szükségleteire, 40 koronát; Tépe községe az ev. ref. iskola szükségleteire 20 koronát; Baltazár János Gyapjun, a harangláb, tornaeszközök czéljára és az iskolai kert bekerítésére 200 korona értékű fát és karót; a margittai takarékpénztár, szegény tanulók felruházására 60 koronát; a margittai első temetkezési társulat, szegény tanulók tandíjára, 135 kor. 84 fillért; Zathureczky István földbirtokos Izsópallagán, a magyar nyelv tanítása érdekében felöltök számára rendezett esti

tanfolyam tanterme fűtésére, 10 szekér fát, 50 korona értékben; Zsáka községe, a gör. kel. iskola segélyezésére, 20 koronát; a nagyvárad kereskedelmi és iparkamara, iparos-tanulók tankönyveire, 100 koronát; a nagyvárad népnevelési egyesület, iparos-tanulók tankönyveire, 30 koronát; Oláh Béla Sergesen, szegény tanulók segélyezésére, 30 korona értékű ruhanevet. — A vármegye kir. tanfelügyelője, a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter megbízásából, ez adományokért köszönetet nyilvánított.

* **Köszönet a karácsonyfáért.** Karácsony szent ünnepén minden intézet állított az ápolójainak karácsonyfát, csak a városi árvaház árvái nem részesültek volna a karácsonyfa örömeiben, még pedig abból az okból, mert *nem volt rá alap.* Stark Gyula, az olasz-i róm. kath. elemi iskola főtanító igazgatója azonban sehogysem nyugodott bele az árvák sorsorszába, hanem adakozás utján szerzett a legárvább árváknak karácsonyfát már két évben is. Ezt köszöni meg a városi árvaház igazgatóválasztmánya a következő határozattal:

Czikkelye

Nagyvárad város árvaháza igazgatóválasztmányának 1900. évi február hó 15-én tartott ülése jegyzőkönyvének.

XVII.

Bordé Károly árvaházi gondnok jelentése az 1899. évi karácsonyi ünnepek alkalmával egyesek által a karácsonyfára adott ajándékozás tárgyában.

Tudomásul szolgál, egyuttal az igazgatóválasztmány jegyzőkönyvi köszönetet mond Stark Gyula igazgatónak buzgó közreműködéséért s felkéri az összes helybeli lapok szerkesztősegeit, hogy jövőre az adakozók névsorát közzétenni sziveskedjenek.

Erről Stark Gyula igazgató, a Tiszántúl, Nagyvárad, Szabadság és Nagyvárad Napló helyi lapok szerkesztősege és a számvévi hivatal gondnoki jelentés kapcsán jegyzőkönyvi kivonaton értesítetnek.

Kmf.

Dr. Eulyovszky József,
polgármester, mint elnök.

* **Hamis pénz Nagyváradon.** Megemlékeztünk már arról több ízben, hogy Nagyváradon igen sok a hamis pénz. Főleg a becsomagolt pénz közt igen sok a hamis forintos, ugy, hogy alig van nap, hogy a rendőrségre ne vinnének egy-két hamis forintost. A rendőrség hosszabb idő óta figyeli a dolgot, de azt kinyomozni, hogy a hamis pénzt kik hozzák forgalomba, nem sikerült. — Tegnap ismét két hamis forintot hoztak a rendőrségre. A forintosok kivétel nélkül, mind német veretűek, ezelőtt 1891. évszámmal voltak ellátva, az utóbbi időben pedig 1867. és 1868. év van rajtuk. A közönség igen jól teszi, ha óvatos.

* **Égő szénás szekér.** Tegnap délután az új pénzügyi palota előtt riadalmat okozott egy füstölő szénás szekér. A falusi gazda oltatlan meszet vitt a szekeren s erre rakta a szénát. Az esőtől vizet kapott a mész s a kifejlődött hőségtől meggyuladt a széna. A szekeret megmentették, de a széna elégett. A tűzhöz kivonultak a tűzoltók, *Mezey* Mihály főparancsnokkal.

* **Halálozás.** Részvétellel vettük a következő gyászjelentést:

Özv. Wallner Ferenczné szül. László Rozália ugy a maga valamint számos más rokonok nevében is fájdalmas szívvel tudatja a legjobb férj és rokonnak Wallner Ferencz lakatos mesternek folyó hó 2-án éjjel 1 órakor élte 79-ik, koldog házassága 51-ik évében a halotti szentségek ájtatos felvétele után történt csendes elbunyját. A megboldogult halott földi maradványai folyó hó 3-án d. u. 4 órakor fognak Nagy-Magyar-utca 346. szám alatt a róm. kath. egyház szertartása szerint beszenteltetni s az újvárosi központi sírkertben örök nyugalomra tétetni. Mely végtisztességtételre az elhunyt rokonai, kartársai, barátai és ismerősei

tisztelettel meghivatnak. Nagyvárad, 1900. május hó 2-án. Az örök világosság fényeskedjék neki!

* **Elveszett.** Elveszett kedden délután a Fő-utczán egy női arany óra. A káros kéri a megtalálót, hogy adja át a rendőrségen megtalálható czimen, hol illő jutalomban részesül.

Délafrikai háboru.

Kimberley, április 30. Egy körülbelül 200 főnyi búr csapat megszállta Windsortont.

Ladysmith, április 30. Az ellenség nem küld többet őrjáratokat az angolok szárnya felé. *Botha* tábornok visszaérkezett Pretóriából és ismét át vette a búr hadak főparancsnokságát.

Amsterdam, május 1. A dél-afrikai küldöttség tegnap esti fogadásában igen sokan vettek részt a lakosság minden osztályából, többek között a polgármester, a polgári hatóságok és több testület. A küldöttség tagjai nem mondtak beszédet. Holnap este gyűlés lesz, a melyen a küldöttséget a lakosság rokonszenvével biztosítják. A küldöttség szintén ott lesz.

London, május 2. A Reuter-ügynökség jelenti Boshofból április 29-iki kelettel: Tegnap 400 búr Boshoftól nyugatra megtámadta az előőrsöt, a mely azonban visszaverte a támadást. Az angoloknak nem volt veszteségük.

London, május 2. Roberts lord jelenti Bloemfonteinből tegnapi kelettel: *Hamilton* tábornok tegnap lovasított gyalogsággal Tabanehuból észak felé indult. Houtnek mellett egy *Botha* parancsnoksága alatt álló erős búr sereg állta útját, a mely a nap folyamán még segítséget is kapott. Éjjel *Hamilton* segítségére kiküldtem Tabanehuból *French* tábornokot. *French* elmegetett, mert Tabanehu közelében a búrok száma nagyon megfogyott. Ma újabb segítő-csapatoknak is kellett *Hamilton*hoz érkezniök. *Hamilton* tegnap 30 embert veszített. *Maxwell* dandára, a mely a 7. hadosztályhoz tartozik, tegnap Vlaksonters és Scharskraal mellett megszállott egy domblánczot a nélkül, hogy komoly ellentállásra bukkant volna. Csak a lovasított gyalogság keveredett harcba néhány órára.

London, május 1. A Reuter-ügynökség jelenti Tabanehuból tegnapi kelettel: A búrok elszánt oldaltámadást intéztek az angolok ellen, hogy hatalmukba kerítsék a hegyszorosost és elvágják a kíséretet. *French* tábornok azonnal megtámadta az ellenség szárnyát és csapatokat küldött ki a hegyre, a melyek itt nagyon meredek. A sötétség lehetővé tette a búroknak, hogy visszavonuljanak. A búrok hadállása szinte bevehetetlen. A hegyek meredebbek, mint Colesbergnél és mértföldekre nyulnak el a város körül. A helyzet különben változatlan. Egész nap ágyuharcz folyt. Egy hadoszlop *Hamilton* tábornok parancsnoksága alatt előre nyomult északnyugat felé, felkutatta az ellenség hadállását és lövöldözött rá nagy távolságról.

TANUGY.

Tanterv a szőlészeti ismétlő iskolához. Dr. Sipos Arpád iskolaszéki elnök pár hónapja előterjesztést tett a községi iskolaszékhez egy szőlészeti, gyümölcs és konyhakertészeti gazdasági ismétlő iskolának szerve

zése tárgyában. Most *Vadaj* József községi tanító egy tantervben javaslatot készített el erre nézve. A javaslat nyomtatásban is megjelent, később még foglalkozni fogunk vele.

Pályázat tanítóképezdébe. A Iosonczy m. kir. állami tanítóképző-intézetben az 1900—1901. iskolai évben következő kedvezményes helyek üresednek meg:

Az első osztályban *tizenhat* ingyenes és két félfizetéses étkezési hely. A részletes pályázati feltételeket a hivatalos lap tegnapi száma közli.

A Tanítók körének gyűlése. Vettük a következő meghívót: A »Nagyvárad Tanítók köré«-nek tagjait az elnöki tisztség betöltése tárgyában f. hó 5-én (szombat) d. u. 5 órakor tartandó közgyűlésre tisztelettel meghívom. Nagyvárad 1900. május 3. *Jánosházy* János alelnök.

Igazságszolgáltatás.

Fánye Tógyer a törvényszék előtt. Régebben alig volt hét, hogy a nagyváradai büntető törvényszék előtt ne állott volna *Fánye Tógyer*. Az utóbbi időben *Fánye* megjavult, hosszú idő mulik el, amíg *Fánye* a törvényszék elé kerül. Tegnapi ismét megvolt idézve *Fánye*, de mert a tanak nem jelentek meg mind, a tárgyalás el lett napolva.

SZINHÁZ.

Pálmay első fellépte.

Budapest, május 2. (Saj. tud. táv.) *Pálmay* Ilka asszonynak több évi távolléte után ma volt az első vendégföllépte a *Népszínházban*. Első fellépésül a Nap és Hold, Szép Helena operettek és A Gyurkovics leányok egyegy felvonását választotta. A színház előkelő közönséggel telt meg, mely a vendégművésznőt kiléptekor mintegy 10 perczig tartó tapssal, temérdek virággal és nagy *hóvációval* fogadta. Az első felvonás végén valaki *négyszer* kiáltotta:

— Éljen Hegyi!

S ez a disszonans hang nem kis izgatottságot is keltett a habituék között. Mondják, hogy ezt a Küry tisztelői csinálták.

Előadás után nagy tüntetés volt *Pálmay* mellett. Lovait kiakarták fogni, a rendőrség azonban kiszabadította s idegen kocsin menekült el. A Vígyszínház tagjai a vendégszereplő művésznőt egy gyönyörű koszorúval lepték meg.

NYILTTER.

DR. WAVREK KÁLMÁN
 ügyvédi irodáját
 a Györfly-házba
 Fő-utca,
 Széchényi-szállodával szemben
 helyezte át.

TAVIRATOK.

A király Berlinben.

Bécs, máj. 2. (Saját tud. táv.) A király berlini kísérete most már végleg megvan állapítva. Hogy a látogatás megett fontos politikai ok rejlik, mutatja az is, hogy a királylyal utazik *König*, a kabinetiroda főnöke is.

A publicisztikai díj.

Budapest, május 2. (Saját tud. táv.) A M. T. Akadémián ma akartak dönteni a publicisztikai díj fölött, de a fölvetett szavazás hónapokra visszavetette a döntést. A bizottság ugyanis a Bródy-féle 3000 frtos publicisztikai díjat egyhangulag br. *Kaas* Ivornak ítélte oda. *Szász* Károly azonban titkos szavazást kért a gyűlésen, mire 18-an 4 ellen *megtagadták* a díj kiadását. Novemberben új szavazás lesz.

Magyar miniszterek Bécsben.

Bécs, május 2. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter tegnap ideérkezett.

Bécs, május 2. A király ma magánkihallgatáson fogadta Széll Kálmán miniszterelnököt, a ki délután visszautazott Budapestre.

A párisi magyar kiállítás.

Páris, máj. 2. *Loubet* elnök ma meglátogatta a magyar kiállítást. Az elnököt a kiállításban *Lukács* Béla kormánybiztos és *Miklós* Ödön fogadták. Az elnöknek rendkívül tetszett minden és megelégedését fejezte ki a látottak fölött.

Az erdélyi gör. kel. zsinat.

Budapest, május 2. Az erdélyi görögkeleti főegyházmegye zsinatainak április hó utolsó napján tartott ülésében, a mandátumok legnagyobb részét igazolták, azután megválasztották a jegyzőket és benyújtották a konzisztórium elterjesztéseit. Az utóbbiak között van egy előterjesztés, a mely egy székesegyház építéséről szól és egy másik, a mely plebániák állami javadalmasására vonatkozik. Az ülés végén *Cosma* Parthen a brassai iskolák járadékának kérdését hozta szóba interpelláció alakjában. *Metianu* metropolita a tegnapi ülésben válaszolt és kijelentette, hogy ezen ügyben még hivatalos adatok nem állanak rendelkezésér. *Cosma* indítványára az interpellációt és az arra adott választ kiadták a szervező bizottságnak.

A párisi szerencsétlenség.

Páris, május 2. A Figaro meginterviewolta *Mátray*-t, a cement arme feltalálóját, a melyet a leszakadt gyalogjárda építésénél használtak. *Mátray* azt mondja, hogy a szerencsétlenséget csakis a gyalogjáró alatt végzett földás okozta, a melynek következtében a pilérek megrendültek, úgy hogy az álvány összeomlott.

Elfogott pénzhamisító.

Eger, máj. 2. (Saj. tud. táv.) *Kállai* Sándort a siteri pénzhamisítót az egri rendőrség letartóztatta, amint éppen egy hamis pénzen akart tuladni. Találtak nála sok hamis forintost.

200 ember halála.

Newyork, május 2. (Saját tud. táv.) *Schofieldben* (Utah állam) a bányában egy puskaporos hordó felrobbant s ennek következtében 200 ember lelte ott halálát. A szerencsétlenek közül eddig 137-nek holttestét találták meg.

KÖZGAZDASÁG.

A szőlőbetegségek megvizsgálása.

A m. kir. földmivélsügyi miniszter a szőlőbetegségeknek jövőben eszközözendő megvizsgálása tárgyában a gazdasági egyesületekhez, törvényhatóságokhoz a következő utasítást küldte:

A szőlőben jelentkező betegségek, kóros elváltozások, károk stb. pontos megállapítása végett, származzanak e bajok akár növényi, akár állati ellenenségtől, akár bármi más okból, úgy szintén, hogy az ezek megállítására vagy megszüntetésére szolgáló intézkedések ajánlhatók, javasolhatók és megtehetőek legyenek, szükséges, hogy a kárról szóló tudósítással egyidejűleg maga a kártékonynak vélt gomba vagy rovar és egyúttal a megrongált növényi részek is mindekor küldessenek be, mert a gombáknak és általuk megrongált növényi részeknek természetos alakjukban való tanulmányozása — a legtöbb esetben — egyedüli módja a biztos meghatározásnak.

Azért is szükséges mind a baj okozóit, mind a megtámadott részeket beküldeni, mert csak így lehetséges az esetleges tévedéseket felderíteni, vagy a baj elhárítása, vagy megszüntetése céljából követendő eljárást pontosan megállapítani.

Nem elégséges azonban csak egyes kisebb részek beküldése, hanem be kell küldeni:

1. A megtámadott tőkét lehetőleg egészen, vagy ha ez nem lehetséges, vagy nem látjuk elkerülhetlenül szükségesnek, legalább a tőkéből nagyobb összefüggő részeket pl. a fürtöt tartalmazó venyigét több levéllel, vagy a megtámadott hajtásokat teljes hosszúságukban, esetleg a tőkefejjel. (tőkealappal), vagy a gyökérből vékonyabb és vastagabb gyökereket a törzsgyökérrel és esetleg a tőkefejjel (tőkealappal).

Czélszerű ezenkívül, különösen rovarkárnál, a leginkább megtámadott növényi részekből kisebb részeket üvegcsőben — tiszta borszeszbe helyezve — szintén mellékelni.

2. A kártékony rovarok részben élve, részben borszeszbe helyezve küldendők be, még pedig lehetőleg különböző fejlődési fokozatokban, u. m. pete, lárva (hernyó vagy álcza), báb és kifejlődött rovar (lepke, bogár, tücsök, darázs, légy stb.) alakjában.

A beküldendő növényi részek előbb tiszta fehér, még nem használt, itatós papírba göngyölendők, ezen csomag azután megnedvesítendő és tiszta pergament papírba csomagolva, az e célra igen alkalmas — ugynevezett — diplomatokokba helyezendő és így küldendő fel.

Az élő rovarok bármelyik fejlődési alakjukban — a lepkék kivételével — lazán összegyűrt puha és tiszta itatós-papírba s így egy kis dobozba helyezendők, hogy az egy dobozba zárt rovarok egymást ne rongálják és ne szenvedjenek sérülést a szállítás alatt.

A borszeszben küldendő rovarok az e célra szolgáló kis üvegcsővekben borszeszbe helyezendők. Gond fordítandó arra, hogy az üvegcső jól be legyen dugaszolva. Ezen üvegcső aztán pamut, kőcs vagy papír közé dobozba csomagolandó s így teendő postára.

A lepkéket előbb meg kell ölni, mi végül a fejükre 1—2 csepp benzint cseppentünk. Aztán gombostűre tűzendő, a gombostű segítségével egy papirlemez-doboz fenekére pecsétviaszszal felerősített kis parafadarabkára rögzítendő s így csomagolva teendő postára.

Különös megjegyzések.

A küldemény még a gyűjtés napján postára teendő.

Ha a kártékony rovar a növényrész belsőjében él (bogyóban, venyigében), ez esetben a megtámadott rész a bennelevő rovarral együtt küldendő fel.

A gyanus töké földalatti része (gyökérzet) is megvizsgálandó és ha itt is némi gyanus tünetek találhatók, ezen rész is felküldendő.

Minden küldeménnyel egyidejűleg a melékelt kérdő-ív egy példánya — melyen a megfelelő rovatok pontosan kitöltendők — postán, külön borítékban küldendő be.

A növényi ellenségektől (gombáktól) megtámadott beteg részek közvetlenül a

Magyar királyi központi szőlészeti kísérleti állomásnak**Budapesten,**

I. kerület, Atilla-utca 10. szám;

az állati ellenségektől megtámadott beteg részek pedig a

Magyar királyi rovarani állomásnak**Budapesten,**

V. kerület, Nándor-utca 28. sz.

II. em. 17. ajtó

küldendők.

Budapesten, 1900. évi február hó 23-án.

M. kir. földművelésügyi miniszter.**Nagyváradai hetivásár.**

Vásári árjegyzék a nagyváradai piacon 1899. ápr. hó 30-ik napján tartott vásárban eladott termesztermények és élelmiszereknek.

Tiszta buza: 15.—14.80. Kétszeres buza 12.—11.60. Rozs 11.20—10.80. Arpa 10.80—10.20. Zab 10.—9.60. Tengeri: 11.—10.60. Borsó 30.—. Lencse 34.—. Bab 12.80. Köles-

kása 24.—. Burgonya 4.10. 100 kiló lángliszt 27.—. zsemlyeliszt 25.—. fehérkenyér liszt 24.—, barnakenyér liszt 21.—. széna fuvarral 4.40, szalma 1.20 Szalonna 104.—, 6 kiló zsup-szalma —14, 150 dkg alom-szalma —08. 1 köbm. búkkfa 6.40, tölgyfa 6.—, cserfa 6.60, 100 kiló marhahus —.96, öntött gyertya —.90, Lámpaolaj —.86. 1 liter ó-bor 1.—. Uj-bor —.80. Pálinka —.64, Szilva-pálinka 1.80. Szesz 1.90. 1 mm. kőso 21.50, nyers fagyú —.46. olvaszt. fagyú 64.—, szappan 48.—, mosott birka gyapju —.—, magyar gyapju —.—. Egy hektoliter ó-bor 64.—, uj bor 43.50, mész 2.50, kemény faszén 3.50, puha faszén 3.—, kendermag 20.—. köles —.—, repce —.—, dió 54.—, mogyoró —.—, aszalt szilva 50.—. Egy kilogramm savanyú káposzta 20, szalonna 1.12, sertéshus 1.—4, juh-hus 68, veres hagyma 16, fog-hagyma 48, bors 2.—, paprika 2.40, barnakenyér 20. Egy liter kőolaj 44, mm. búkköny —.—, 1 mm. luczernamag —.—, 1 mm. lóhere —.—, 1 mm. burgondi —.—.

Forgalmi kimutatás 1899. évi április hó 30-ról. Tiszta buza körülbelül 500 hltr, kétszeres buza 140 hltr, rozs 240 hltr, árpa 120 hkl. zab 150 hltr, tengeri 290 hltr, burgonya 370 hltr. Lábás jószágok: Hizott sertés mintegy 70 drb, félhizott 160, sovány 140, süldő 290, malacz 430, hizott marha 17, jármás ökör 340 fejős tehén 230, borju 250, bivaly 9, juh és kecske 337, ló 226.

Marha ártáblázat 1899. április hó 30-ról. Egy pár első rendű jármás ökör 620—680, egy pár másodrendű jármás ökör 490—590, egy pár harmadrendű jármás ökör 250—480, 1 drb fejős tehén 100—240. 1 drb vágó ökör 250 kgr. 150—210. 1 drb vágó tehén 150 kgr. 116—168. 1 drb. veres borju 14—30, 1 drb. fél éves borju 34—45, 1 drb egy éves borju 46—69, két éves borju 68—146. 1 drb hizott sertés 88—140, 1 pár fél éves 28—36, 1 pár egy éves sertés, 36—64, 1 pár két éves sertés 64—120. 1 drb igás ló 140—260, 1 pár ökörbőr 34—42, 1 pár tehénbőr 24—32. 1 pár bojubőr 10—16, 1 pár lóbor 10—20.

Reich Jenő és Társa**Tőzsde jelentése.**

— A »Tiszántúl« eredeti távirata. —

Határidők.

Budapest, május 2.	
Buza októberre	8.04
Buza áprilisra	—
Uj tengeri	5.67
Rozs okt.	7.02
Zab okt.	5.85
Káposzta, repce, aug.	—

Értéktőzsde.

Budapest, május 2.	
Az irányzat csendes.	
Oszták hitel	780.50
Magyar hitel	737.—
Allamvasut	641.25
Rimamurányi	617.—
Magyar jelzalog	459.50
Salgótarjáni	—
Wagon-kölcsön	—

Hivatalos árfolyamok

a budapesti áru- és értéktőzsdén 1900. május 2-án.

Magyar aranyjárdék 4%	98.30
Magyar koronajárdék	92.80
Magyar vasuti kölcsön aranyban 4 ¹⁰ / ₁₀₀	101.—
Magyar vasuti kölcsön ezüstben 2 ¹⁰ / ₁₀₀	99.75
Magyar keletvasuti államkötvény 1876-ból	97.50
Magyar földterhermentesítési kötvény 4%	98.25
Italméresi jog megváltási kötvény	93.25
Horvát-szlavón földterhermentesítési kötvény	94.—
Magyar nyereséj-sorsjegy-kölcsön	164.50
Tiszaszabályozás és szegedi sorsjegyek kölcsön	139.50
Oszták járadék papírban	98.30
Oszták járadék ezüstben	98.30
Oszták járadék aranyban	98.25
Oszták korona járadék	98.25
Oszták államsorsjegyek	136.—
Oszták magyar bankrészevény	17.60
Magyar hitelbankrészevény	758.—
Oszták hitelintézet részevény	732.50
Párisi vista	96.50
20 frankos arany (Napoleond'or)	19.25
Németbirodalmi márka	118.30
London vista	242.90
20 márkás arany	28.65

A szerkesztőért felelős:

Dr. VUCSKICS GYULA.**Gróf Almássy és gróf Andrássy-féle csemege-vaj egyedüli raktára.****KÁDÁR JÁNOS***fűszer-, bor- és csemege-kereskedése.***Biharvármegyében a legnagyobb választék és legolcsóbb bevásárlási forrás.**

Francia és magyar pezsgők. Rajnai asszu-, csemege-, asztali- és mindenféle gyógyborok, továbbá mindenféle *ásvány-, gyógy- és savanyúvizek.*

Fürdőkhöz szükséges gyógyásvány termények.

A világhírű vásártelki mor-só egyedüli raktára.

Többek között következőkben egyedüli raktára van:

Bikszádi víz

Előpataki «

Borszéki «

Szlavini víz

Vénus forrás víz

Königswart Richárd víz

Kugler, Gerbeaud tea- és cukrász-sütemények.

A világhírű Martell-féle cognac.

Kitünő friss spárga, kilója 2 korona.